

V L A A M S   P A R L E M E N T

Zitting 1997-1998

24 februari 1998

ONTWERP VAN DECREET

houdende goedkeuring van de Euro-Mediterrane overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en het koninkrijk Marokko anderzijds, bijlagen 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7, protocollen 1, 2, 3, 4 en 5, en slotakte, ondertekend in Brussel op 26 februari 1996

VERSLAG

**namens de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden
uitgebracht door de heer Hugo Van Rompaey**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Jef Sleenckx.

Vaste leden : de heren Leo Cannaerts, Paul Deprez, Freddy Sarens, Herman Suykerbuyk, Hugo Van Rompaey ;

de heren Karel De Gucht, Jacques Laverge, Stefaan Plateau ;

de heren Fred Dielens, Patrick Hostekint, Jef Sleenckx ;

de heren Luk Van Nieuwenhuysen, Karim Van Overmeire ;

de heer Paul Van Grembergen ;

mevrouw Cecile Verwimp-Sillis.

Plaatsvervangers :

de heren Jan Béghin, Herman Candries, Paul Dumez, Jef Van Looy, Johan Weyts ;

de heren Jacques Devolder, Jaak Gabriels, Didier Ramoudt ;

de heer Jacques Timmermans, mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh, de heer Tuur Van Wallendael ;

de heren Christian Verougstraete, Emiel Verrijken ;

mevrouw Nelly Maes ;

de heer Johan Malcorps.

Zie :

746 (1996-1997)

– Nr. 1 : Ontwerp van decreet

INHOUDSOPGAVE :

Blz.

I.	Inleidende uiteenzetting door de heer Luc Van den Brande, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Wetenschap en Technologie	
I.1.	Situering van de overeenkomst	4
I.2.	De Euromediterrane associatieovereenkomst met Marokko	
A.	Algemene situering	4
B.	Economische samenwerking	5
II.	Algemene bespreking	
II.1.	De kwestie van de Westelijke Sahara	5
II.2.	Aandacht voor de mensenrechten	7
II.3.	Ook aandacht voor sociaal-economische basisrechten als mensenrechten	8
II.4.	Directe werking van verdragen – implicaties	9
II.5.	Wederkerigheid van sociale zekerheidsrechten	10
II.6.	Bestrijding van de drugshandel	10
II.7.	Huidige betekenis van een "associatie-akkoord"	11
II.8.	Afweging	11
II.9.	Internationaal isolement geen valabele optie in het internationaal beleid	12
III.	Stemmingen	
III.1.	Artikelsgewijze stemming	12
III.2.	Eindstemming	12

DAMES EN HEREN,

In de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden werd op datum van dinsdag 17 februari 1998 het ontwerp van decreet houdende goedkeuring van de Euro-Mediterrane overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en het koninkrijk Marokko anderzijds, bijlagen 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7, protocollen 1, 2, 3, 4 en 5, en slotakte, ondertekend in Brussel op 26 februari 1996 besproken en goedgekeurd.

I. INLEIDENDE UITEENZETTING DOOR DE HEER LUC VAN DEN BRANDE, MINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID, EUROPESE AANGELEGENHEDEN, WETENSCHAP EN TECHNOLOGIE

I.1. Situering van de overeenkomst

De minister-president opent zijn uiteenzetting met een korte schets van de historische achtergrond waarbinnen dit specifieke associatie-akkoord kadert. Sedert het einde van de jaren zeventig heeft de Europese Gemeenschap samenwerkingsovereenkomsten gesloten met de meeste mediterrane derde landen (MDL). Deze overeenkomsten voorzien in de vrije toegang voor industriële goederen tot de communautaire markten en de preferentiële toegang voor landbouwproducten. Op financieel vlak werd samengewerkt aan de hand van vijfjaarlijkse financiële protocollen¹ die middelen ter beschikking stellen ter financiering van ontwikkelingsprojecten en economische samenwerking.

¹ Door de Europese Commissie verstrekte cijfers nopens de financiële samenwerking tussen de Europese Unie en haar mediterrane partners :

- Voor de periode 1978-1991 (de drie eerste protocollen) werd een bedrag van 4,2365 miljard ecu vrijgemaakt, waarvan 2,0095 miljard aan begrotingsmiddelen (schenkingen) en 2,227 miljard aan leningen van de Europese Investeringsbank (EIB).
- Voor de periode 1992-1996 (het vierde protocol) werd dit bedrag op 2,375 miljard ecu gebracht (waarvan 1,075 miljard aan begrotingsmiddelen en 1,300 miljard aan leningen van de EIB).
Voorts kon ook voor de periode 1992-1996, dankzij het nieuwe Middellandse-Zeebeleid, over een aanvullend bedrag van 2,030 miljard ecu worden beschikt, waarvan 1,800 miljard aan EIB-leningen voor regionale samenwerking, inclusief op milieugebied.
- Voor de periode 1995-1999 heeft de Europese Unie financiële hulp van 4,685 miljard ecu aan begrotingsmiddelen en een soortgelijk bedrag aan EIB-leningen gepland.

Het versterken van de economische banden tussen Europa enerzijds en de Maghreb² en de Mashrak³, anderzijds, vormt een zeer belangrijk element van het Nieuwe Middellandse-Zeebeleid, maar is geen doel op zich. Het geleidelijk creëren van één grote vrijhandelszone moet eerder als middel worden gezien om het partnerschap met de landen van het Middellandse-Zeegebied wezenlijk uit te diepen.

Op enkele uitzonderingen na werd en wordt met alle mediterrane derde landen onderhandeld over de sluiting van Euromediterrane associatieovereenkomsten. Tunesië beet de spits af en sloot op 17 juli 1995 het eerste akkoord van dit type⁴. Intussen ondertekenden ook Israël (20 november 1995)⁵ en Marokko (20 februari 1996) dergelijke akkoorden. De onderhandelingen met Jordanië en Libanon zouden volgens de planning dit jaar nog ondertekend moeten worden. De gesprekken met Egypte, Algerije en Syrië zijn op dit moment minder ver gevorderd.

I.2. De Euromediterrane associatieovereenkomst met Marokko

A. Algemene situering

Marokko ondertekende de overeenkomst op 26 februari 1996. Zodra de diverse nationale goedkeuringsprocedures zijn afgerond, komt deze overeen-

² Maghreb : de landen die de zuidelijke oever van de Middellandse Zee vormen.

³ Mashrak : de landen die de oostelijke oever van de Middellandse Zee vormen.

⁴ Dit verdrag werd reeds besproken en goedgekeurd in het Vlaams Parlement. Voor het verslag van de besprekingen in commissie, zie Stuk 622 (1996-1997) – Nr. 2, verslag namens de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden uitgebracht door de heer Stefaan Platteau.

⁵ Zie : Stuk 676 (1996-1997) – Nr.1 / Ontwerp van decreet houdende goedkeuring van de Euro-mediterrane overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en de staat Israël anderzijds, en de bijlagen I, II, III, IV, V, VI, VII, de protocollen 1, 2, 3, 4 en 5, en de slotakte, ondertekend in Brussel op 20 november 1995.

komst in de plaats van de samenwerkingsovereenkomst van 1976⁶.

De voornaamste doelstellingen van de associatie zijn : de intensivering van de politieke dialoog, de geleidelijke liberalisering van de handel, de ontwikkeling van de economische en regionale betrekkingen, het aanmoedigen van de integratie van de Maghreb-landen in de regio, en het bevorderen van de samenwerking⁷.

B. Economische samenwerking

Om Marokko te steunen op vlak van duurzame economische en sociale ontwikkeling voorziet dit associatie-akkoord verschillende vormen van samenwerking met de EU en de lidstaten. Deze samenwerking bestrijkt vele domeinen, waarvan een niet gering aantal vallen onder de bevoegdheid van de gemeenschappen en gewesten. Het gaat daarbij voornamelijk om industriële samenwerking, bevordering en bescherming van investeringen, agro-alimentaire en industriële normen en conformiteitsbeoordeling, kleine en middelgrote ondernemingen, financiële diensten, onderwijs en opleiding, vervoer, telecommunicatie, energie, wetenschappelijke samenwerking, milieu, toerisme, samenwerking op douanegebied, drugsbestrijding, de bestrijding van het witwassen van geld en statistische samenwerking.

⁶ Het eerste associatie-akkoord dateert eigenlijk al van 1969. Het betrof hier een handelsakkoord met een beperkte looptijd (5 jaar). Pas twee jaar nadat dit akkoord de jure was afgelopen (met name in april 1976) werd het vervangen door een meer omvattend samenwerkingsakkoord dat naast handelsbepalingen ook andere luiken omvatte, zoals daar o.m. zijn : financiële samenwerking, technische samenwerking, en bepalingen m.b.t. de Marokkaanse werknemers in EG-landen. Dit akkoord van 1976 werd gewijzigd via een aanvullend protocol – noodzakelijk geworden omwille van de toetreding van Spanje en Portugal tot de EG medio de jaren tachtig – dat in mei 1988 werd ondertekend.

⁷ Voor meer, en zeer degelijke, achtergrondinformatie over het associatie-akkoord EU-Marokko zie : (1) ZAÏM, F. en JAÏDI, L., "Le nouvel accord de libre-échange entre le Maroc et l'Union européenne. Un pari à hauts risques", *CONFLUENCES Méditerranée*, N° 21, lente 1997, pp. 65-78 ; (2) KHADER, B., "Le partenariat euro-méditerranéen après la conférence de Barcelone", Parijs, L'Harmattan, 1997, pp. 150-156.

Zeventien maanden na de Conferentie van Barcelona⁸, vond op 15 en 16 april 1997 op Malta de tweede Euro-mediterrane conferentie⁹ van de ministers van Buitenlandse Zaken plaats. Deze ministeriële topconferenties geven belangrijke impulsen aan het Euro-mediterrane partnerschap, en kijken nauwlettend toe op de vooruitgang die terzake wordt geboekt. In Malta werd dan ook de wens uitgesproken om de reeds ondertekende verdragen zo snel mogelijk te ratificeren. Het is in het kader van die wens tot spoedige ratificatie dat voor het nu voorliggende ontwerp van decreet de goedkeuring van het Vlaams Parlement wordt gevraagd.

II. ALGEMENE BESPREKING

II.1. De kwestie van de Westelijke Sahara

De heer Hugo Van Rompaey wenst de aandacht te vestigen op een problematiek die weldra zeer actueel zal worden, met name de kwestie van de Weste-

⁸ De nieuwe aanpak van de betrekkingen tussen de Europese Unie en de MDL's vond zijn eerste neerslag in de voorstellen over de toekomst van de betrekkingen met de Maghreb- en de Machrak-landen die respectievelijk werden goedgekeurd in april 1992 en september 1993. De hoofdlijnen van het door het Europees Parlement gesteunde "Europees-mediterrane partnerschap" werden geschetst in een mededeling van de Europese Commissie van oktober 1994 en nader uitgewerkt in een andere mededeling van maart 1995. Met de conclusies van de Europese Raad van Cannes (juni 1995) kreeg het partnerschap zijn financieel beslag, terwijl de Europees-mediterrane conferentie van Barcelona (november 1995) een unaniem akkoord van de 27 delegaties opleverde over de inhoud van het partnerschap. Dit beleid berust in het bijzonder op de volgende pijlers : een regelmatige politieke dialoog met het oog op de totstandbrenging van een zone van vrede en stabiliteit, sterk verhoogde financiële samenwerking, de geleidelijke totstandbrenging van een vrijhandelszone en economische en sociale samenwerking die zich over een groot aantal terreinen uitstrekt.

⁹ De tweede Euromediterrane top van Malta eindigde enigszins in mineur, omdat de werkzaamheden ervan voortdurend geplaagd werden door de meningsverschillen tussen de Arabische partners enerzijds en Israël anderzijds over het verloop van het vredesproces in het Midden-Oosten. De Europese Unie kwam hierdoor voor een vrijwel onoplosbaar dilemma te staan.

Voor het verloop van de werkzaamheden zie : Europe, N° 6955 (n.s.), woensdag 16 april 1997, 45ste jaargang, "EU-MEDITERRANEAN : Malta conference is open but strong Arab pressure for political condemnation of Israel makes significant progress difficult", pp. 4-5 ; en Europe, N° 6956 (n.s.), donderdag 17 april 1997, 45ste jaargang, "EU/MEDITERRANEAN : Second Euro-Mediterranean conference ends without a formal communiqué (senior officials instructed to finalise it) but there is confirmation of interest in pursuing it", p.5.

lijke Sahara¹⁰. Na vele jaren van uitstel zal daar nu immers toch het referendum over de eventuele onafhankelijkheid van het gebied doorgang kunnen vinden. Teneinde dit proces te stimuleren meent de heer Hugo Van Rompaey dat er naar aanleiding van de goedkeuring van het voorliggende verdrag, meteen ook een positieve uitnodiging tot de Marokkaanse autoriteiten zou worden gericht om te doen wat de internationale gemeenschap van hen verwacht ; namelijk dat ze zorgen dat het referendum einde dit jaar in de meest optimaal mogelijke condities doorgang zou kunnen vinden. Er mag hierbij overigens ook niet uit het oog verloren worden dat het toch een Belgisch generaal¹¹ is

geweest die in opdracht van de VN¹² gedurende vele jaren toezicht heeft gehouden op de situatie ter plekke, met het oogmerk het door de internationale gemeenschap gewenste proces zoveel mogelijk te stimuleren. Het verband mag door sommigen dan misschien al symbolisch worden geacht, het bestaat er niet minder om. De heer Van Rompaey herhaalt dan ook dat hij groot voorstander is voor het tot stand brengen van een symbolische opeenstapeling van positieve stimuli om het referendum op het goede spoor te houden.

De minister-president wenst ten volle de benaderingswijze van de heer Hugo Van Rompaey te onderschrijven. Hij brengt hierbij in herinnering dat sedert 1975 deze voormalige Spaanse kolonie door Marokko wordt bezet gehouden. Het Polisario-front wil de onafhankelijkheid van het gebied bekomen. Uiteindelijk werd op 16 september 1997 onder leiding van VN-afgezant (en voormalig Amerikaans minister van Buitenlandse Zaken) James Baker in Houston (Texas) een akkoord bereikt omtrent het houden van een referendum, dat doorgang zal moeten vinden op 7 december 1998¹³.

¹⁰ Nadat Spanje in 1975 zijn kolonie verliet, bezetten Marokko (cf. de zogenaamde "groene mars") en Mauretanië elk een deel van de Westelijke Sahara. Een gebied dat economisch interessant is omwille van zijn rijkdom aan fosfaten. De bevrijdingsbeweging van de Westelijke Sahara, het Polisariofront, kreeg in zijn strijd tegen de bezetting steun van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE) en van de VN. Het Polisariofront (dat overigens al sinds 1973 strijd leverde tegen de Spaanse kolonisator) proclameerde in 1975 de onafhankelijkheid van de Democratische Arabische Republiek der Sahrawi's (DARS). Omwille van de hoge kosten trok Mauretanië zich in 1980 terug na de ondertekening van een vredesverdrag met het Polisariofront. Marokko bezette toen ook militair dat gedeelte van de Westelijke Sahara. In 1984 erkende de OAE de DARS, hetgeen ertoe leidde dat Marokko zich uit protest uit de OAE terugtrok.

¹¹ Generaal André Van Baelen was bevelhebber van de VN-missie in de Westelijke Sahara van oktober 1992 tot maart 1996.

¹² In 1991 keurde de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties een resolutie goed (resolutie 690 van 19 april 1991) die de mogelijkheid gaf een VN-missie, "Mission des Nations Unies pour le référendum au Sahara Occidental" [MNURSO], naar de Westelijke Sahara te sturen, teneinde een referendum over zelfbestuur, oorspronkelijk voorzien voor januari 1992, te organiseren. In hetzelfde jaar werd door de VN ook een wapenstilstand bedongen tussen Marokko en het Polisario. In het referendum zou het volk der Sahrawi's, de oorspronkelijke bevolking van het land, zich kunnen uitspreken over onafhankelijkheid of aansluiting bij Marokko. Ondertussen heeft echter nog steeds geen referendum plaatsgevonden, aangezien alle onderhandelingen daarover muurvast raakten door onenigheden over de samenstelling van de kieslijsten. Meer in het bijzonder beschuldigt het Polisario de regering in Rabat ervan systematisch Marokkanen naar het gebied te laten verhuizen om de kieslijsten in het voordeel van Marokko om te vormen. Ook de VN slaagden er niet in de impasse te doorbreken. Marokko heeft overigens sinds 1993 al twee keer algemene verkiezingen gehouden waarbij de Westelijke Sahara als Marokkaans grondgebied beschouwd werd. De situatie is ondertussen wel ongunstig geëvolueerd voor het Polisario, dit meer bepaald doordat er van de kant van Algerije, dat ondertussen wel andere katten te geselen heeft, geen steun meer komt voor de Westelijke Sahara. Enkele Afrikaanse staten die de DARS hadden erkend, hebben die erkenning ondertussen overigens ook ingetrokken.

¹³ Als alles volgens plan verloopt, begint er op 7 juni 1998 een overgangsperiode. Vanaf 16 november kan de verkiezingscampagne beginnen. En op 7 december volgt dan de uiteindelijke stemming. Voor een goed overzicht van deze problematiek, zie : AGUIRRE, M., "Vers la fin du conflit au Sahara occidental. Espoirs de paix en Afrique du Nord", *LE MONDE DIPLOMATIQUE*, november 1997, en "Le conflit du Sahara occidental assombrit l'avenir de la région", *LE MONDE*, 07/02/1998.

Ten algemenen titel laat de minister-president verder nog opmerken dat, naar aanleiding van andere bilaterale dan wel associatie-akkoorden, in deze commissie reeds diverse keren de vraag rees of men nu het best een signaal kon geven door iets niet te behandelen of niet goed te keuren, dan wel ervoor te kiezen, om via de goedkeuring van een verdrag, een zekere betrokkenheid tot stand te brengen en daardoor ook de mogelijkheid te scheppen, of er zelfs toe bij te dragen, dat iets ten goede zou keren. Zulks geldt ook voor het probleem van de Westelijke Sahara.

Ter aanvulling van zijn tussenkomst en van de repliek daarop door de minister-president, brengt de heer Hugo Van Rompaey nog in het midden dat daar waar in het verdrag sprake is van het stimuleren van economische samenwerking, zulks een preventief probleem-oplossend effect kan hebben ingeval het referendum een uitslag te zien zou geven die pro-onafhankelijkheid voor de Westelijke Sahara is. Die onafhankelijkheid zou voor Marokko immers nadelige economische effecten¹⁴ met zich kunnen meebrengen. Het op de lange baan schuiven van het referendum door de Marokkaanse autoriteiten werd overigens voor een groot deel geïnspireerd door de vrees voor het wegvallen van bepaalde economische voordelen. In dat opzicht kan het nu voorliggende verdrag een vorm van compensatie betekenen voor een eventueel economisch verlies. Het verdrag is derhalve indirect zeker bevorderlijk voor het vrij bepalen van de toekomst van de Westelijke Sahara.

II.2. Aandacht voor de mensenrechten

De heer Patrick Hostekint laat opmerken dat hij gelukkig is met de evolutie in de verdragspraktijk van de Europese Unie, en dan met name omdat er nu vrijwel steeds gerefereerd wordt aan de mensenrechten. Tevens wil hij volgaarne erkennen dat Marokko inzake die problematiek, en in vergelijking met andere landen van de Maghreb (vooral dan met Algerije), al bij al nog redelijk goed scoort. Weze het echter dat dit niet belet dat de situatie inzake het respect voor de mensenrechten in Marokko nog verre van vlekkeloos is¹⁵.

¹⁴ Het gaat dan meer in het bijzonder over het wegvallen van de inkomsten uit de fosfaatwinning.

¹⁵ Voor de meest recente stand van zaken, zie : Amnesty International, Jaarboek 1997, "Marokko en de Westelijke Sahara", pp. 275-278. Specifiek inzake de problematiek van de Westelijke Sahara werd in april 1997, door Amnesty International het rapport "Morocco/Western Sahara : Human rights violations in Western Sahara" uitgebracht.

Qualitate qua als gemeenschapssenator merkt de heer Hostekint op dat op federaal niveau telkens gepoogd wordt de binding te maken tussen de goedkeuring van een verdrag en het respect van de mensenrechten door de verdragspartner. Van de minister-president had de heer Patrick Hostekint dan ook graag vernomen of de Vlaamse regering – en Vlaanderen weze dan klein, en slechts één van de vele radertjes in het ratificatieproces van gemengde verdragen – vooraleer dergelijk verdragen ter goedkeuring voor te leggen aan het Vlaams Parlement, een onderzoek doet naar de situatie van de mensenrechten in het betrokken partnerland.

De minister-president beaamt dat Vlaanderen zich die vraag wel degelijk moet stellen, en dit onafgezien van de door sommigen constant geformuleerde opmerking dat we door onze geringe omvang toch niets ten gronde kunnen wijzigen binnen de internationale relaties. De minister-president verworpt deze these omdat ze tot een totaal immobilisme leidt, en contraproductief is. Dezelfde bedenking kan overigens geformuleerd worden ten aanzien van diegenen die bij elke verdragsevaluatie opmerken dat probleem x, y of z zich evengoed stelt in een ander land.

De minister-president beaamt verder dat in algemene zin, én als principe, elk Euromediterraan verdrag een mensenrechtenclausule bevat. Het mechanisme dat dit principe onderpint bestaat erin dat bij het vaststellen van schendingen van het respect voor de fundamentele mensenrechten, tot opschorting van de verdragsuitvoering kan worden overgegaan. Er is dus wel degelijk sprake van een vast referentiepunt, gekoppeld aan een sanctiemechanisme.

In het bijzonder naar Marokko toe, maakt Amnesty International in haar rapporten melding van tussen de 50 en 500 politieke gevangenen. In die rapporten wordt eveneens vastgesteld dat er ook nog mishandeling is, en soms zelfs foltering. Dit met name ten aanzien van personen die wegens smokkel en drugshandel waren aangeklaagd. Er zijn ook een aantal onopgehelderde gevallen. Een andere moeilijkheid bestaat erin dat het Marokkaanse ministerie van Binnenlandse Zaken een aantal van deze aangeklaagde feiten niet erkent. Bovendien is er ook nog een andere nota van het federaal departement van Buitenlandse Zaken, met name van de directie Mensenrechten en Humanitaire Acties, waaruit blijkt dat de politieke terechtstellingen en verdwijningen van opposanten inmiddels tot het verleden zouden behoren. Wat wél als probleempunt overeind blijft is de slechte behandeling en huisvesting van gevangenen. Ove-

ringens in het ook niet onbelangrijk dat sinds 1993 in Marokko een officieel mensenrechtenorgaan bestaat (de Adviesraad voor de Rechten van de Mens – "Conseil consultatif des droits de l'homme") en dat sinds dan ook de doodstraf niet meer wordt toegepast.

Concluderend stelt de minister-president derhalve dat er wel degelijk een toetsingselement zit in elk van deze Euromediterrane verdragen, dat er zich terzake ongetwijfeld nog problemen zullen stellen, en tenslotte dat er vanuit verschillende hoeken vastgesteld werd dat er duidelijk een positieve evolutie kan worden waargenomen. Op basis van die overwegingen kan derhalve gesteld worden dat er in hoofde van Vlaanderen geen fundamenteel beletsel is om deze Euromediterrane overeenkomst goed te keuren.

II.3. Ook aandacht voor sociaal-economische basisrechten als mensenrechten

De heer Patrick Hostekint wenst additioneel de aandacht te vestigen op het feit dat men zich bij het onderzoeken van de mensenrechtenproblematiek over het algemeen beperkt tot tot het opstellen van een status quaestionis van de situatie inzake de politieke rechten (vrijheid van meningsuiting, behandeling van gevangenen,...). Al te vaak worden de sociaal-economische basisrechten volledig over het hoofd gezien, ondanks het feit dat deze vaak massaal geschonden worden. Het concept democratie mag met andere woorden niet verengd worden tot de loutere politieke democratie (hoe belangrijk deze overigens ook weze), maar moet ook de component "sociale" democratie omvatten. Terzake valt niet te ontkennen dat de toestand in Marokko voor het overgrote deel van de bevolking verre van rooskleurig is¹⁶. De mate waarin er – in doorgaans vrij barre omstandigheden – nog kinderarbeid bestaat is daarvoor al indicatief.

¹⁶ Zo blijft o.a. de werkloosheid een enorm probleem, en dit mee door de snelle toename van de bevolking. Volgens de officiële cijfers heeft 17% van de beroepsbevolking geen werk. In de realiteit ligt dit percentage echter beslist veel hoger.

De jaarlijkse aangroei van de bevolking met 2,3% betekent een verdubbeling van het aantal inwoners om de dertig jaar. De helft van de bevolking leeft ondertussen in de steden. Een verstedelijking die nog wordt verhevigd door de toenemende rurale uittocht, die het gevolg is van de aanhoudende droogte gedurende de laatste twee jaren. De toestand in de steden is dan ook vaak schrijnend: woningnood, analfabetisme, verkrotting, gebrekkige gezondheidszorg, stijgende criminaliteit.

Als behorende tot een bijzonder welvarende regio, van een welvarend land, meent de heer Patrick Hostekint dat we niet onder de morele plicht uitkunnen om ook omtrent het respect voor de minimum sociale rechten bijzonder streng te oordelen. Zonder te vervallen in een schoolmeesterachtige en betweterige attitude moet het zijn inziens toch mogelijk zijn om ook inzake de sociaal-economische minimumrechten een duidelijk signaal te geven aan de verdragspartner. Iets wat op het federale niveau – en dit in tegenstelling tot het Vlaamse niveau – overigens nauwelijks de aandacht gaande houdt.

In meer algemene zin betreurt de heer Patrick Hostekint overigens het feit dat in de meeste van de zeven parlementen van de federatie – het Vlaams Parlement gelukkig uitgezonderd – weinig diligent en conscientieus wordt omgegaan met de ratificatie van verdragen. Meestendeels worden de verdragen er aan hoge snelheid "doorgesluist", en komt er maar weinig debat ten gronde bij kijken. Hij haalt hieromtrent het voorbeeld aan van het federale niveau waar er niet minder dan 400 verdragen nog ter ratificatie voorliggen, en waar men nu zelfs overweegt om via kaderwetten hele verdragspakketten tegelijk goed te keuren.

De voorzitter brengt hierop ter kennis van de commissieleden dat hij ondanks recente aanmaningen vanuit het federale niveau om sneller te werken inzake de behandeling van verdragen, niet zal toelaten dat het recht van de commissie om meer in de diepte in te gaan op elk verdrag waarvoor zij zulks nuttig acht op enige wijze zou worden beknot.

De minister-president bevestigt het principiële gelijk van de heer Patrick Hostekint. Het nagaan van het respect voor de mensenrechten wordt inderdaad vaak – weze het zeker niet alleen louter om gemakkelijksredenen – verengd tot al wat te maken heeft met vrijheidsberoving en de behandeling van gevangenen/gedetineerden, beticht dan

Ook de landbouw kan dus gezien worden als een barometer van de Marokkaanse economie. Hoewel het aandeel ervan in het BBP slechts 15% bedraagt, mag het belang van deze sector niet worden onderschat. Hij verstrekt immers een inkomen aan 45% van de bevolking. Landbouwproducten zijn goed voor 26% van de uitvoer. De landbouw kampt echter met tal van problemen: de afhankelijkheid van klimatologische factoren, het lage rendement per hectare, een infrastructureel onderontwikkeld platteland, groot analfabetisme (meer dan 70%) onder de landbouwbevolking, enz....

wel veroordeeld (hetgeen naar de internationale rechtsprincipes toe een zeker verschil uitmaakt). Ten gronde is het echter correct om de fundamentele rechten van de mens in een veel breder kader te situeren. Maar ook hier moet weer de, hoger reeds vermelde, klassieke afweging gemaakt worden, waarbij de constatacie zich opdringt dat men heel vaak enkel via een meer intensieve samenwerking processen kan (helpen) initiëren die tot meer democratie (in de ruimste betekenis van het woord) leiden.

Terzake haalt de minister-president aan dat hij zeer levendige herinneringen heeft overgehouden aan een officiële zending in 1990 of 1991 – in zijn vroegere hoedanigheid van federaal minister van Arbeid en Tewerkstelling – naar Marokko. Naar aanleiding van dat bezoek werden toen nadrukkelijk gesprekken gevoerd rond, onder andere, sociale dialoog, arbeidsvoorwaarden, tripartisme en het binnen een nieuw kader brengen van de informele arbeid. Hét grote probleem bij dat alles was echter de vraag hoe men precies een aantal effectieve en haalbare mechanismen kon opzetten inzake bescherming van veiligheid en gezondheid van mensen, inzake arbeidsomstandigheden in het algemeen, en inzake de verloning van de arbeid. Het moge immers duidelijk zijn dat we hier ten gronde te maken met een hoofdzakelijk informele economie die onderworpen wordt aan een omvattend en tijdrovend ombouwproces. Hetgeen overigens niet belet dat er wel degelijk nu al resultaten zijn. Zo is er inderdaad een sociale dialoog ingesteld met betrekking tot de migratie en de reïntegratie van terugkerende migranten. Het moge bij dit alles echter wel duidelijk zijn dat het nu ter goedkeuring voorliggende afsprakenkader op dit alles slechts onrechtstreeks een invloed zal kunnen hebben.

Wat dan de behandeling van de verdragen betreft meent de minister-president de geciteerde achterstand van om en bij de 400 verdragen enigszins te moeten nuanceren of minstens in een juist perspectief te moeten plaatsen. In heel veel gevallen gaat het puur om zaken van wederkerigheid, die een hoog formalistisch gehalte hebben, maar in se weinig inhoudelijke betekenis. In de nog voorliggende verdragen moet dus wel degelijk een onderscheid gemaakt worden.

Inzake de behandeling van verdragen door de deelstaatsparlementen wil de minister-president de commissieleden niet onthouden dat op de recentste interministeriële conferentie voor buitenlands beleid (IMCBB), vanuit andere gemeenschappen/gewesten uitdrukkelijk de vraag werd gesteld of het misschien niet beter ware om de ratificatie-procedure van verdragen gewoon terug integraal

over te laten aan de federale overheden. Als vertegenwoordiger van Vlaanderen heeft de minister-president zich ten volle afgezet tegen die idee, omdat in de huidige context van het, sinds 1993, vigerende systeem voor de internationale betrekkingen de ratificatie van verdragen door de betrokkenen (in foro interno, in foro externo) deelstaatsparlementen de evidentie zelve is.

Los daarvan dringt zich inderdaad de constatacie op dat het Vlaams Parlement, en misschien ook de Senaat, de enige instanties zijn die – ondanks het feit dat men ze enkel in hun volheid kan goedkeuren of verwerpen (wat louter een kwestie van internationaal publiekrecht is) – verdragen nog echt ten gronde bespreken.

De heer Patrick Hostekint wenst hierop, in zijn dubbele hoedanigheid van Vlaams Volksvertegenwoordiger en Gemeenschapssensor (hetgeen hem toelaat een gefundeerde vergelijking te maken), nogmaals te beamen dat de verdragen die ter bespreking en ter ratificatie worden voorgelegd in de Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden van het Vlaams Parlement, nog grondiger worden besproken dan in de Senaat. De andere assemblees daarentegen, schieten inzake de behandeling van verdragen nogal eens tekort. In meer algemene zin moet trouwens geconstateerd worden dat de debatten in het Vlaams Parlement doorgaans van een hoger niveau zijn dan die in de andere assemblees.

II.4. Directe werking van verdragen – implicaties

De heer Karim Van Overmeire verklaart ten eerste gealarmeerd te zijn door de uitspraken van de federale eerste minister in het televisieprogramma "De Zevende Dag" van zondag 15 februari 1998, nopens het feit dat het stemrecht voor EU-onderdanen bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen rechtstreeks uit een bepaling van het Verdrag van Maastricht zou kunnen worden gepuurd. Hetgeen meteen ook een grondwetswijziging (en de daaraan verbonden zoektocht naar een tweederde meerderheid) overbodig zou maken. Een veralgemening van dit principe zou minstens nopen tot een grote terughoudendheid bij het goedkeuren van internationale verdragen. Opmerkelijk was ook het feit dat men op federaal niveau de bevoegdheden van de gemeenschappen en de gewesten blijkbaar zeer restrictief wenst te interpreteren.

Inzake de vraag naar de al dan niet rechtstreekse werking van verdragen merkt de minister-president op dat deze kwestie veeleer de verhouding tussen verschillende rechtsordes raakt, en dan meer in het

bijzonder het al dan niet prevaleren van de Europese rechtsorde op de Belgische rechtsorde. Hij kan zich terzake nogal terugvinden in de stelling van professor Van Orshoven, die toch een eminent deskundige terzake is. Het minste dat men hieromtrent kan zeggen is in elk geval dat men bijzonder omzichtig moet zijn als men bewust een stap zou willen overslaan. Dat het Verdrag van Maastricht (zoals dra ook het Verdrag van Amsterdam als het geratificeerd zal zijn) van rechtstreekse toepassing is eens de ratificatie geschied is, spreekt hierbij voor zich. Het probleem in kwestie is echter dat in het bedoelde verdrag enkel de nucleus van het stemrecht voor EU-onderdanen bij gemeenteraadsverkiezingen, besloten ligt. Hierbij mag anderzijds ook niet uit het oog worden verloren dat deze aangelegenheid eveneens vervat zit in een aantal bepalingen van de grondwet. De kernvraag is derhalve in welke mate er verzoenbaarheid en compatibiliteit mogelijk is tussen enerzijds de rechtstreekse werking van het geratificeerde verdrag, en anderzijds de voorwaarden die nog altijd besloten liggen in de grondwet. Het overslaan van bepaalde stappen kan derhalve enkel met de grootst mogelijke omzichtigheid gebeuren. De zaak dient dan ook nog eens grondig onderzocht en getoetst te worden. Dit temeer daar de hoogste rechtscolleges van dit land toch al klaar en duidelijk hebben gesteld dat de grondwet in ieder geval prevaleert op een richtlijn. In welke mate een verdragsbepaling kan prevaleren op de grondwet dient derhalve nog maar afgewacht te worden.

II.5. Wederkerigheid van sociale zekerheidsrechten

De heer Karim Van Overmeire verklaart zich in het geheel niet terug te kunnen vinden in de bepalingen (artikelen 64-68) van hoofdstuk I (bepalingen inzake werknemers) van titel VI (sociale en culturele samenwerking) van het verdrag. Daar wordt immers de verplichting ingeschreven om aan Marokkaanse gastarbeiders dezelfde voordelen inzake sociale zekerheid te geven als aan de eigen werknemers¹⁷. Ten gronde meent hij dat zulks niet

¹⁷ De Euromediterrane overeenkomsten consacreren in wezen de nu reeds bestaande situatie qua sociale en arbeidsrechtelijke rechten en plichten van migrerende werknemers. Het basisprincipe is hier dat Marokkaanse werknemers in de landen van de Europese Unie, inzake arbeidsrecht en sociale zekerheid, op precies dezelfde manier behandeld worden als werknemers van het EU-land in kwestie. Deze gelijke behandeling (die overigens ook de basis vormt voor het vrij verkeer van werknemers binnen de Unie) gebeurt ook op basis van wederkerigheid. Hypothetisch kan een in Marokko tewerkgestelde EU-onderdaan, dus ook vragen dat de Marokkaanse arbeidsrechtelijke en sociale zekerheidsbepalingen op hem zouden worden toegepast.

overeenstemt met de visie van zijn partij, die er het standpunt op nahoudt dat gastarbeiders niet noodzakelijkerwijze onder hetzelfde statuut qua sociale zekerheid moeten vallen als de eigen werknemers. Hoewel deze kwestie ongetwijfeld deel uitmaakt van een ruimer debat, maken deze verdragsbepalingen – die een belangrijk onderdeel vormen van het akkoord – het voor het Vlaams Blok onmogelijk om dit verdrag goed te keuren.

II.6. Bestrijding van de drugshandel

Daar waar men het heeft over de bestrijding van de drugs en de drugshandel stelt de heer Karim Van Overmeire de vraag of dit verdrag ergens concrete extra mogelijkheden biedt om effectief scherper op te treden tegen de drugtraffiek vanuit Marokko. En zo ja, op welke manier?

Hieromtrent repliceert de minister-president dat de bestrijding van de drugshandel in de eerste plaats een aangelegenheid is voor de minister van Binnenlandse Zaken¹⁸, en ook onderdeel vormt van het Schengen-proces. Dit associatie-akkoord geeft met andere woorden op zichzelf geen pas-klaar of direct antwoord op die problematiek. Nochtans zijn er terzake ondertussen ook al grote en belangrijke evoluties geweest.

¹⁸ In 1997 bezochten respectievelijk in juni en in juli de federale minister van Binnenlandse Zaken (de heer J. Vande Lanotte) en de federale minister van Buitenlandse Zaken (de heer E. Derycke) Marokko. Naar aanleiding van deze bezoeken werden belangrijke contacten gelegd inzake o.a. bilaterale politiesamenwerking (strijd tegen de georganiseerde misdaad, strijd tegen drugtraffiek, enz.....). In juli werd tussen Marokko en België zelfs een akkoord ondertekend, gericht op een versterkte coördinatie inzake de drugsbestrijding.

Over heel 1996 werd door het Marokkaans ministerie van Binnenlandse Zaken 103 ton cannabis in beslag genomen, en werden 18.000 arrestaties verricht. De maximum-gevangenisstraf voor drugtrafikanten werd opgetrokken van 10 tot 30 jaar, met een maximumboete van 800.000 dirham (ongeveer 85.000 \$). Een anti-witwaswet wordt eveneens voorbereid.

Teneinde een aanpak ten gronde van de drugsproblematiek te realiseren vraagt Marokko een sterke financiële tussenkomst vanwege de EU om het gebied van het noordelijke Rif-gebergte (dat sterk afhankelijk is van de teelt van hennep) te ontwikkelen.

II.7. Huidige betekenis van een "associatie-akkoord"

De heer Karim Van Overmeire herinnert de commissieleden eraan dat reeds bij vorige gelegenheden door hem werd gepeild naar de precieze betekenis van een associatie-verdrag. Toen werd gesteld dat een associatieverdrag niet langer meer fungeerde als wachtkamer voor een toetreding. Van de minister-president had hij graag vernomen of zulks ook geldt in het geval van Marokko, aangezien dit land, weze het dan in een niet meer zo recent verleden¹⁹, reeds zijn kandidatuur had gesteld voor toetreding tot de Europese Unie. Inzake de status van die kandidatuur wenst hij dan ook te vernemen of die kandidatuur indertijd inderdaad formeel gesteld werd, en zo ja, of deze nu nog hangende is.

Desgevraagd bevestigt de minister-president dat Marokko inderdaad ooit kandidaat-lid is geweest, en hiertoe ook een formele aanvraag heeft ingediend. De facto is de hele zaak echter in de diepvries terecht gekomen, terwijl ook Marokko zelf in de laatste periode niet echt meer aandringt op toetreding. Met betrekking tot de uitbreiding (en natuurlijk ook de verdieping) van de Europese Unie impliceert Agenda 2000 overigens dat de basisbeslissingen nopens de eerstkomende golf van toetredingen reeds zijn genomen. Zoals geweten gaat het hier om een eerste groep van zes landen²⁰, en enkele anderen die in een tweede tijd eventueel kunnen toetreden. Hieraan zal dus in elk geval bij voorrang uitvoering moeten worden gegeven. De nodige schikkingen worden nu overigens getroffen naar de Europese onderhandelaars toe. Maar het moge dus duidelijk zijn dat een associatie-akkoord op heden inderdaad niet noodzakelijk meer wordt gevolgd door toetreding op termijn tot de Europese Unie.

II.8. Afweging

Omwille van het gebrek aan amenderingsmogelijkheid wordt de behandeling van verdragen door de heer Stefaan Platteau geduid als een oefening in het afwegen van de pro's en de contra's. Na die afweging te hebben gemaakt is hij tot de conclusie gekomen dat er duidelijk meer positieve dan negatieve elementen in het verdrag vervat liggen, hetgeen zich ook zal vertalen in het stemgedrag van de VLD.

¹⁹ Meer bepaald in 1984.

²⁰ In het Middellandse-Zeegebied behoren Malta en Cyprus tot de kandidaten voor toetreding.

Als positieve elementen kunnen onder andere worden aangehaald : het feit dat Marokko tot nog toe altijd zeer goede relaties heeft onderhouden met België (en dan in het bijzonder met het Belgische vorstenhuis) en met Vlaanderen ; ook is Marokko bereid gebleken militair bij te springen wanneer er weer eens troebelen waren in onze voormalige kolonie ; daarnaast heeft Marokko ook een open economie naar Westers model en wil het zich als economische partner van het Westen profileren ; een hele samenwerkingsproces die reeds in de zestiger jaren werd opgestart loopt blijkbaar ook nog steeds voort ; verder vormt het Meda-financieringsinstrument²¹ een goed middel ter bevordering van de economische en financiële relaties ; ook de culturele samenwerking is niet min, en tenslotte wijst de heer Stefaan Platteau erop dat bepaalde minderheidsgroepen in Marokko, en dan meer in het bijzonder de kleine joodse gemeenschap, zeer goed bekend is met België en dan meer in het bijzonder met het Antwerpse diamantmilieu.

Als minpunten kunnen worden aangehaald de situatie van de mensenrechten, en de toch aanzienlijke drugstrafiek naar het Westen.

Concluderend stelt de heer Stefaan Platteau dat het voorliggende verdrag derhalve bijzonder positief kan ingeschat worden, en dat hij ervoor gewonnen is om inzake de verbeterpunten – via dit verdrag – de dialoog aan te gaan met de Marokkaanse autoriteiten. De optie van het isoleren van het Marokkaanse regime lijkt hem totaal niet geïndiceerd te zijn.

De minister-president verklaart in grote lijnen de analyse van de heer Stefaan Platteau te kunnen onderschrijven. Tevens vestigt hij er de aandacht op dat vanuit bruggenhoofden in zuidelijk Afrika en noordelijk Afrika kan gewerkt worden aan een betere toekomst voor het gehele continent. Ook vanuit geopolitiek en geostrategisch oogpunt is Marokko derhalve belangrijk.

²¹ Van de 450 miljoen ecu die onder het MEDA-programma zijn voorzien voor de integratie van Marokko in een Euro-mediterrane economische ruimte, en voor de sociaal-economische stabilisatie van het land, waren begin 1997 slechts 190 miljoen ecu ter beschikking gesteld. De 120 miljoen hiervan, die uit de "Structural Adjustment Facility" moeten komen, waren eind 1997 daarenboven nog niet volledig uitgekeerd.

II.9. Internationaal isolement geen valabele optie in het internationaal beleid

Inpikkend op de laatste bemerking van de heer Stefaan Platteau onderschrijft de heer Patrick Hostekint ten volle de mening dat het internationaal isoleren van een land doorgaans een weinig zinvolle aanpak is. Voorbeelden van vroegere en huidige embargo's (cf. Cuba, Irak, Zuid-Afrika), tonen immers zonneklaar aan dat het niet de leidende figuren van het regime of de sociaal-economische elite zijn die eronder te lijden hebben. De grote slachtoffers zijn steeds de gewone mensen in de straat. Veel beter is het om te werken met verdragen waarin sociale clausules zijn opgenomen. Zo heeft men tenminste een stok achter de deur om de naleving van die minimumnormen af te dwingen.

De heer Karim Van Overmeire verklaart enigszins wrevelig te zijn nopens de, zijns inziens, selectieve verontwaardiging die inzake mensenrechten steeds opnieuw aan de dag wordt gelegd. Er valt een duidelijk onderscheid waar te nemen in de behandeling van onderscheiden landen, waarbij er blijkbaar wordt uitgegaan van een soort dubbele standaard. Zo is de boycot van Cuba per definitie altijd een te laken boycot geweest, terwijl de boycot van Zuid-Afrika steeds als lovenswaardig werd afgeschilderd.

De heer Patrick Hostekint repliceert op dit laatste dat de boycot tegen Zuid-Afrika verre van algemeen is geweest, en dat het blanke minderheidsregime aldaar wel degelijk van diverse kanten steun is blijven krijgen. Maar anderzijds wil hij ook volgaarne toegeven dat het voorbijgaan aan de kwestie van de mensenrechten bij het aanknopen van banden met China en Vietnam hem evenzeer tegen de borst stuit. Ook vis à vis die twee landen zouden dezelfde criteria, voorwaarden en clausules moeten gehanteerd worden.

gen 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7, protocollen 1, 2, 3, 4 en 5, en slotakte, ondertekend in Brussel op 26 februari 1996" goedgekeurd met negen stemmen tegen twee.

Artikel 2

Ter stemming gelegd wordt het tweede artikel van ontwerp van decreet "houdende goedkeuring van de Euro-Mediterrane overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en het koninkrijk Marokko anderzijds, bijlagen 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7, protocollen 1, 2, 3, 4 en 5, en slotakte, ondertekend in Brussel op 26 februari 1996" goedgekeurd met dezelfde stemverhoudingen.

III.2. Eindstemming

Ter stemming gelegd wordt daarna het geheel van het ontwerp van decreet "houdende goedkeuring van de Euro-Mediterrane overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en het koninkrijk Marokko anderzijds, bijlagen 1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7, protocollen 1, 2, 3, 4 en 5, en slotakte, ondertekend in Brussel op 26 februari 1996" eveneens goedgekeurd met negen stemmen tegen twee.

De verslaggever,

Hugo VAN ROMPAEY

De voorzitter,

Jef SLEECKX

III. STEMMINGEN

III.1. Artikelsgewijze stemming

Artikel 1

Ter stemming gelegd wordt het eerste artikel van het ontwerp van decreet "houdende goedkeuring van de Euro-Mediterrane overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen de Europese Gemeenschappen en hun lidstaten enerzijds, en het koninkrijk Marokko anderzijds, bijla-